

Yapısal Özellikleri Açısından Belgesel Sinema

Arş. Gör. Nihan GİDER

Özet

“Yapısal Özellikleri Açısından Belgesel Sinema” adlı çalışmada, belgeselin tüm diğer türler arasındaki belirgin yerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bunun için belgesel sinemanın tanımlanması, amacının belirlenmesi, yapım özellikleri dikkate alınarak, anlatım biçimlerinin tespiti ile yapısal özelliklerinin ortaya konması gerekmektedir.

Bu amaçla, öncelikle belgesel sinemanın tarihi gelişiminin de izlenmesi sonucu bir tanıma varılmaya çalışılmıştır. Daha sonra tanımlı destekleyici şekilde belgesel sinemanın amaçlarının neler olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tanım ve amaçların ortaya konması ile belgesel sinemanın yapım özelliklerinin belirlenmesi mümkün olmuştur. Yedi başlık altında toplanabilecek anlatım biçimlerinin sıralanmasıyla da belgesel film üretim sürecine daha detaylı bakmak mümkün olmuştur.

Anahtar Sözcükler

belgesel sinema, belgesel film

Abstract

This study, “Documentary Cinema With Its Structural Features”, aims to define the definite place of documentary films among all other sorts of films. It is necessary to reach a definition of documentary cinema, put forward its aims and determine its production and story-telling features to understand its structural features.

With this aim, first phase of the study is to reach a definition by observing the historical evolution of the documentary cinema. After this, supporting the definition, the main goals of documentary cinema are tried to be determined, so do the production features of documentary cinema. With the guidance of these phases it had been possible to summarize the story telling features under 7 titles and to better understand the production period of a documentary film.

Key words

documentary cinema, documentary film

1.Giriş

Duvar resimlerinden fotoğrafa, optik filme kadar kalıcı zeminlere tespit edilmiş bir çok görüntülü belge insanların yüzyıllarca yaşadıklarını, birikimlerini, kültürlerini günümüze taşımaktadır. Geçmişle günümüz arasındaki ilk araç çizimlerdir. Gravürler, minyatürler, 19. yüzyılın büyük buluşu fotoğraf bunun ardından gelmiştir.

Sinematograf 13 Şubat 1895’te Louis Lumiere tarafından patent ettirildi. Kısa, konulu belge filmlerin tarihi de bundan sonra başladı. Lumiere teknisyenler yetiştirdi ve onları aktüel sahneler çekmek üzere, Rusya, İspanya, İtalya, İsviçre, Türkiye, Hindistan, Latin Amerika, Cezayir, Tunus, Mısır gibi dünyanın dört bir yanına yolladı. Halkı içeren genel olayların çekimleri yapıyor, onlara kendilerini görme fırsatı veren filmler hazırlanıyordu. “1897 yılına gelindiğinde Lumiere’in koleksiyonunda 750 filmden fazlası bulunuyordu. Lumiere 1948’de ölünceye kadar 2000 kadar belge filmin yapımını üstlenmişti.”(Öngören, 1991, s.9-15) Ayrıca Lumiere’in yetiştirdiği ve çeşitli ülkelere yolladığı teknisyenler, gittikleri ülkelerde de film ve belgesel çalışmalarının başlamasında etkili olmuşlardı.

Lumiere’in çektiği ilk filmler gerçekçi sinemanın başına konabilir ancak, modern anlamda, bir sinema türü olarak, belgesel sinema 1920’lerde, Robert Flaherty ile başlar. Belgesel terimi ilk olarak, John Grierson tarafından, Robert Flaherty’nin Şubat 1926’da New York’da çektiği “Moana”yı değerlendiren bir yazıda kullanılır.

Belgesel filmin gerçek başlangıcı da Robert Flaherty’nin 1922 yapımı “Nanook of the North - Kuzeyli Nanook” filmi olarak kabul edilir. Belgesel türü sinema tarihi

içinde birdenbire ortaya çıkmamış, bir süreç içinde ve koşut çalışmalar sonucunda varlık göstermiştir. Bu doğrultuda “Kuzeyli Nanook”u, 1923 yılında Dziga Vertov’un Rusya’daki deneyimleri, 1927’de, Fransa’da Cavalcanti’nin “Rein que les heures- Yalnızca Saatler” filmi ve İngiltere’de Grierson’un, 1929 yapımı, Balıkçı Tekneleri yapımları aynı dönemin çalışmaları olarak birbirini izlemiştir. Bu filmler belgesel sinemanın ilk örneklerini oluşturur.

John Grierson İngiliz Belge Okulu’nun kurucusudur. Belgesel film alanına 1920’lerin sonunda giren Grierson’ın çabalarıyla 1930’larda tüm dünyanın dikkatini çeken bir okula dönüşmüştür. Onun ortaya koyduğu ilkeler, yetiştirdiği öğrencileri ve kendinden sonra gelen belgeselcileri derinden etkilemiştir.

I. Dünya Savaşı, kitlesel üretimin yapıldığı, radyonun ve sinemanın hızlı gelişiminin yaşandığı, basın organlarının etkinliğinin arttığı ve toplumsal yapı içinde bu yeni öğelerin belirleyici olduğu bir dönem olmuştur. Ardından, dünya tarihinde önemli bir dönüm noktası olan II. Dünya Savaşı da, belgesel film yapısını büyük ölçüde etkilemiştir. Üretim ve dağıtımın makineleşmesi bunda belirleyici olmuştur. Belgeseller artık tek başlarına savaş için propaganda aracı olarak kullanılabilir hale gelmiştir. “Savaş yıllarında ve sonrasında belgesel filmler önemli bir propaganda silahı olarak kullanılmıştır.”(Rotha, 2000, s.190) Bunun sonucunda filmin dikkatli ve bilinçli bir kullanımla etkin bir eğitim aracı olabileceği görülmüştür.

“1960’larda renkli filmlerin geliştirilmesi ve duyarlılıklarının arttırılması, kameraların da hareketliliğinin ve çekim üstünlüklerinin artmasını sağlamıştır. Ancak yeni teknoloji pahalıdır ve izleyici de sinema salonlarından televizyon ekranının karşısına taşınmıştır.”(Cereci, 1997, s.43)

Belgesellerin yaşam alanı bulmaları için televizyonlar cankurtaran olmuştur. Filmlere yayınlarda yer verilmesi, belgeselini amacına uygun olarak mesajını ileteceği izleyiciyi sağlaması ve çekim için gereken finansmanı ve teknik ekipmanı televizyonun sağlaması belgesel film yapımcıları için bir çıkış noktası olmuştur. Toplumsal ve siyasal etkileşim yaratmada önemli bir araç haline gelen televizyon, sermaye ve yayılım sağlamanın yanı sıra, büyük izleyici potansiyeli ile de belgeseller için uygun bir mecra olmuştur.

Ne var ki, televizyon yapısal özelliği nedeniyle, belgesel filmin araştırma, yorum yapma, mesaj iletme niteliğini olumsuz etkilemiştir. Televizyon eğlendirmeye diğer işlevlerden daha fazla önem vermektedir. Dolayısıyla toplumsal ve sosyal içerikli yapımların yayını tercih etmemektedir. Ayrıca yayın akışı içinde televizyonun programlar için ayırdığı süre de kısıtlıdır. Bu da derinlemesine araştırmanın ekrana yansıtılmasını kısıtlamaktadır. “Bunun sonucunda da televizyon için yapılan belgeseller gitgide belgesel tanımından, yani gerçeğin olduğu gibi yansıtılması, haber verilmesi, araştırmacılığa yönelik oluşu gibi öğelerden uzaklaşarak, daha çok eğlence ağırlıklı belgesellere, dramatik belgesellere yönelir. Böylece belgeseller televizyonun etkisiyle temel amaçlarından olan gerçeğin yansıtılmasından uzaklaşırlar.”(Öngören, 1991, s.117)

2. Belgesel Sinema Nedir?

Belgesel sinemanın yapılmış tanımlarını değerlendirebilmek ve doğru bir tanıma ulaşabilmek için öncelikle özelliklerini ortaya koymak doğru olacaktır.

Belgesel film yapımcısı öncelikle kendi yaşadığı çağı ve toplumun önemli sorunlarını, ilgili tüm bilgileri toplayarak ve yerinde araştırmalar yaparak inceler. Ancak konuyu iyice kavrayıp, özümseydikten sonra filmiyle ilgili bir taslak hazırlayabilir. Belgesel filmin çekimleri konunun geçtiği yerde veya benzer bir ortamda gerçekleştirilir. Doğal mekanlarında gerçek insanların hikayelerini anlatmak esastır. Bu da belgesel filmin herhangi bir sorunu ve bunun altında yatan gerçeği yansıtma amacı ile örtüşmektedir. Nesnellik bu gerçek yansıtılırken yapımın her aşamasında göz önünde bulundurulması gereken temel ilkedir. Bunun yanı sıra, nesnellik çabalarına karşın film, belgesel filmcinin anlayışı, dünya görüşü ve bilgisine göre biçimlenir. Yani belgeselci izleyiciyi belli bir yönde etkilemek amacıyla sorun karşısındaki kişisel tutumunu ve bunun nedenlerini açıklamak için film yapar. Belgeselcinin ifade aracı filmidir. Mesajını bu aracı ile izleyicilere aktarır. İnsanlara ulaşmak birincil amacından dolayı da görüntü ve açıklamalar, herkes tarafından kolayca kavranabilir bir açıklık taşımalıdır. Filmin bütününe estetik kaygı yansımalıdır.

Belgesel filmin özellikleri sıralandıktan sonra günümüze kadar yapıla gelmiş tanımlar değerlendirilebilir.

“Türk Dil Kurumu’nun Sinema-Tv Terimleri Sözlüğü’nde belgesel tür, “gerçek dışı olaylara, hayale yer vermeyen ya da az yer veren, konusunu ve gerecini doğrudan doğruya doğadan alan, dış dünyayı, gerçeğe uygun nesnel bir biçimde yansıtmaya çalışan, sinema ve televizyon türü” olarak tanımlanmıştır.”(Öngören, 1991, s.22)

Belgesel alanında Dünya Birliği 1948’de Çekoslovakya’da ilk ve tek toplantısını yapmıştır. Burada 14 ülkenin belgeselcilerinin altına imza koyduğu bir belgesel tanımı yapılmıştır. “Belgesel film, selüloidin üzerine kayıt yapmanın tüm yöntemleri ile gerçekliğin herhangi bir görünümünün yorumlanması, olaylara dayanan çekimler ya da oluşumlar ile bir duyum ya da neden yaratma, insanın bilgi ve kavramasını genişletme, ekonomi, kültür ve insan ilişkilerine yönelik çözümler sunma ve uyarma amaçlı yapımlar ortaya koymak anlamına gelmektedir.”(Rotha, 2000, s.22)

John Grierson belgeselleri “gerçeklerin yaratıcı yapımı” olarak tanımlar. “Öğretici filmlerin, basit tanımlayıcı terimlerin ötesinde, hayal gücüne daha fazla yer veren, daha vurgulayıcı, anlam yaratma konusunda daha derin değerler taşıyan, biçim yaratmada daha yetkin, gözlem alanında daha geniş bir bakış açısına sahip yapımlar olarak değerlendirir.” (Rotha, 2000, s.48)

Paul Rotha da belgeselin toplumsal olaylarla ilgilenmesi gerektiğini belirtir. Dolayısıyla belgesel filmci için temel çalışma alanları olarak caddeler, okullar, fabrikalar, halkın iş yerleri ve yaşantılarını gösterir. Belgeselci bu alanlarda yaptığı çalışmalarda sonuç arayıcı değil, olayları bildirerek sonuç çıkartılmasında yol gösterici olmalıdır Rotha’ya göre. Belgesel yapımlar izleyicilerin düşüncelerini değiştirebilecek ve pek çok konuya yeni yaklaşımlarla bakmalarını sağlayabilecek ürünler olarak değerlendirilmelidir.

Dünya Belgesel Filmciler Birliği de belgeseli, ekonomi, kültür ve insan ilişkileri alanlarında, mantığa veya duyguya hitap ederek insanların bilgi ve anlayışlarını daha fazla geliştirme isteklerini kamçılıyarak, mizansensiz çekimle veya olgular konusunda dürüst ve gerekçeli olmak koşuluyla mizansenli çekim kullanarak, gerçeğin tüm yönlerinin veya herhangi bir yönünün film üzerine tüm yöntemlerle yazımlanması işlemi olarak tanımlar.

Tüm bu tanımlamalar dikkate alındığında Süha Arın'ın belgesel tanımlamasına ulaşılabilir. Arın'a göre belgesel, etik ve estetik kaygılarla, evrensel bir mesaj içerecek şekilde, gerçeğin yaratıcı bir biçimde yeniden yorumlanmasıdır.

Bu tanımlamalar her belgeselcinin, belgesel adı altındaki yapıtını oluştururken, kendisini ve eserini kontrol etmesini sağlayarak önemli bir işlev görmektedir.

2.1. Belgeselin Amacı

Belgesel türünün yapım amacını açıkça ortaya koymak bir tür olma özelliğini de daha belirgin bir hale getirecektir. Bu noktada, belgesel filmlerin işlevlerinin, eğlence sinemasından uzak tutulması gerekmektedir. Bu eğlence filmleriyle temsil edilen yapının dışında da bir dünyanın varlığını algılamamızı sağlayacaktır.

Hiçbir belgesel filmin amacı, boş zamanı doldurmak değildir. Belgesel filmlerin, izleyiciye tanıdık olgu ve insanların yaşantısını sunmak gibi bir işlevi vardır. "Belgesel insanların tarlalarından ve fabrikalarından ve evlerinden konuştukları şeylerin sesi durumunda olmalıdır."(Rotha, 2000, s.87) Toplumsal sorunlar, belgesel filmlerin önemli konu alanlarından bir tanesidir. Ancak iyi bir belgesel, hayatın olduğu gibi filmleştirilmesiyle de gerçekleştirilemez. Sosyal bir amaçla üretilmiş olmalıdır. Belgesel toplum yararına bir işlev taşır, bir mesaj içerir, belgeselcinin gerçeklere dair yorumudur.

John Grierson, belgesel film yapımında temel amacın, halka ulaşmak olduğunu düşünür ve ona göre belgesel, seslendiği kitlenin yaşam düzeyini yükseltmek amacıyla kullanılmalıdır. Belgesel insancıl değerleri geliştirmeye çalışır. Böylece çağdaş insanın kültürüne olumlu katkıda bulunan bir işlev yerine getirir. Filmlerden öğrenilen düşünceler, sosyal, kültürel, toplumsal alanda, bireyin gündelik yaşantısına yansımaktadır. Dolayısıyla bir belgesel film hazırlanırken bilgilendirme ve eğitime, inandırma, coşturma, harekete geçirme, esin kaynağı olma amaçları gözetilmelidir.

2.2. Belgeselin Yapım Özellikleri

Bir belgesel film dört temel aşamadan oluşur. Öncelikle konu belirlenir. Daha sonra titiz bir araştırma yapılması zorunludur. Çekim filmi oluşturacak hammaddenin toplanması olarak yorumlanabilir. Kurgu ise filmsel anlamın yaratıldığı son aşamadır.

Belgesel filmler konularını çok geniş bir alandan alabilirler, zengin konu seçme olanağı söz konusudur. "Ancak belgesel filmin konusunu yaşamın içinden, gerçek ve insanla ilgili bir yaşam parçasından seçmek ya da böyle bir boyutta temellendirmek filmin başarısını etkileyen önemli bir noktadır."(Cereci, 1997, s.52) Seçilen konu da ancak, sınırlandırıldığı ve belirli bir çerçeve içinde kalan bölümüyle ele alındığında rahat çalışılabilir. Ancak böylece başarılı sonucu getirecek ayrıntılara inilmesi mümkün olacaktır.

Bütün belgesellerin yapımında önemli aşama araştırmadır. Araştırma, gerçeğe, bilgiye ve belgeye dayanması açısından özellikle belgesel filmler için vazgeçilmezdir. Bu aşamada ilk yapılması gereken konunun uzmanlarına danışmaktır. Mümkün olduğu kadar çok insanla görüşmek belgeselci için yeni kapılar açacaktır. Fikirler, görüşler bir başkasıyla paylaşıldığında daha da zenginleşecek ve filmin yorum çerçevesi genişleyecektir. Mekan araştırması, çekim aşamasında karşılaşılabilecek sorunların belirlenmesi açısından da önemlidir. Çevreyi tanıma, güneşin izlenmesi, çekimlerin listelenmesi, sekansların listelenmesi, elektrik durumunun tespiti, hava koşullarının öğrenilmesi, ses durumu, çekim izinlerinin alınması, konuya uygun çekim takviminin

oluşturulması, ulaşım, konaklama, işe imkanlarının tespiti, yerel bağlantıların kurulması araştırma aşamasında titizlikle üzerinde durulması gereken konulardır. Kaynak kitaplar, belgeler, arşivler üzerinde de araştırma yürütülmesi konuya olan hakimiyeti arttıracaktır.

Görsel anlatım filmin temelidir. “Konuyu tam anlamıyla verebilmek, konunun görüntülenebilecek özelliklerini yakalamakla mümkündür.”(Cereci, 1997, s.54) Görüntü, ses ve kurgulama gibi, konunun yetkin bir şekilde ifade edilebilmesi için gereken tekniğin, yalnızca yardımcı bir öğesidir. Belgesel yapımlarda konu ve iletilen mesaj öncelik taşımakla birlikte, tekniğin başarılı kullanımı belgeselin amacına ulaşabilmesini sağlar. Çünkü işlenen konular ve yıldız oyuncu bulunmayışı izleyiciyi, sunum yöntemlerine karşı daha duyarlı kılmaktadır. Zayıf görüntüler, kötü kurgulama ve yaratıcılıktan uzak ses kullanımı belgeselin izlenirliğini olumsuz etkileyecektir. Belgesel yapımlarında amaç izleyenlerin bazı konulara dikkatini çekmektir. Bu da görüntüler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. “Görüntü konusunda en fazla dikkat edilmesi gereken şey, konunun doğasına uygun olmasıdır. Konunun en etkin yorumlamasının yapılması için yorumlama ve atmosfer yaratımında fotoğrafın önemi göz önünde bulundurulmalıdır.”(Rotha, 2000, s.129) Belgesel, gerçeklerden yola çıktığı için kurmacada olduğu gibi düzenlenmiş sahne ve prova imkanlarına sahip değildir. Gerçek sahne belgeselci için mutlak gerekliliktir. Yaratım, kurmacada olduğu gibi düzenlemeye değil, olanın yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu da aktüel çekimleri zorunlu kılar. Aktüel çekimlerin büyük bir bölümünde de anlık hareketler ve beklenmedik doğa olayları yakalanmaya çalışılır. İçgüdüsellik ön plana çıkar.

Belgesel filmin gerçeklere ulaşan, belgeleyen ve öğreten niteliği, görsel ve sözlü anlatımın işbirliğiyle biçim kazanır. Ses ve görüntü birlikte çalışarak, birden fazla fikrin aynı zamanda aktarılmasına olanak tanır. Filmin temel yapı taşı görüntü olduğundan, sözcükler, görüntünün tamamlayıcısıdır. “Sözcüklerle ifade edilmesi gerekenler mutlaka söylenmelidir. Görüntülerin tam olarak ifade edemediği anlamlar mutlaka sözcüklere dökülmelidir. Düşüncenin tamamlanması görevi izleyiciye yüklenmemelidir. Bir film bütünüyle mesajlarla örülmüş bir iletim aracıdır. Sözcükler bu bütün içinde, hem bütünü tamamlayan, hem de kendi başlarına anlam taşıyan mesaj taşıyıcılarıdır.”(Cereci, 1997, s.73) Ancak anlamı, görüntünün tek başına verebildiği yerde sözcüklere yer yoktur. Görüntüler üzerine sözcüklerle çok fazla bilgi yüklenmesi, izleyicinin ilgisini de azaltacaktır. “Müzik de diğer bir tamamlayıcı unsurdur. Geçişleri tamamlar, zamanın geçtiğini belirtir. Duygusal havayı güçlendirir. İzleyicinin dikkatini ve ilgisini çeşitli noktalara çeker. Zaman zaman sözsüz uzayan görüntü bölümleri ancak müzikle eşlendiğinden bir anlam ve vurgu kazanır. Belgesel filmin görsel anlamını ve etkileyciliğini de derinleştiren ve zenginleştiren bir tamamlayıcı olarak kendini gösterir.”(Cereci, 1997, s.83)

Görüntü, müzik, konuşma, doğal ses, hammadde olarak değerlendirilebilir. Ancak ne görsel ne sesli malzemenin kaydı yaratıcı çalışmayı temsil etmez. Sorun tüm bu malzemelerin kayıt etmek yoluyla yeniden üretimden farklı olarak yaratıcı şekilde kullanılmasıdır. “Kamera, gerçekleri yeniden üretme yeterliliğine sahiptir ancak kurgu ile film yaratımı gerçekleştirilir. Düzenleme ve seçim ile ilgili kurgu yapısı, yaşamı şekillendirmektedir.”(Rotha, 2002, s.90) Çekim ardına çekimin yerleştirilmesi, sahnelerin uzunluğu ayarlanarak filmin ritminin oturtulması ve sesin yaratıcı kullanımı ile film yaratılmaktadır. Unutulmamalıdır ki, gerekli hammadde elde edilmedikçe

“yaşam yaratımı” gerçekleştirilemez. Tüm bu hammaddenin yaratıcı kullanımının gerçekleştiği kurgu da yapımın tüm aşamalarında göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak kurgu ile, izleyicilerin duyuları harekete geçirilebilir.

2.3. Belgeselde Anlatım Biçimleri

Belgeselin anlatım tekniklerinde temel unsurlarından biri öykülemedir. Öykülemenin şekline, öyküleyicinin konumuna göre anlatım biçimleri de değişiklik göstermektedir. “Öyküleme, belgesel filmde bir sunucunun ya da filmde hiç görünmeyen birinin, görüntüleri açıklayıcı anlamda, filmin konusunu anlatmasıdır. Öykülemede görüntüler ve görüntüleri açıklayacak olan görünmeyenler, etkileyici ve öğretici kalıplar içinde, açık bir biçimde anlatılır. Öyküleme, filmin ana noktalarını ortaya çıkaran, mesajları belirginleştiren, vurguları pekiştiren bir görev üstlenir.”(Cereci, 1997, s.81)

İyi bir öyküleme ancak basit, anlaşılır, insanların konuşmaya diline yakın bir dille mümkündür. Gereksiz süsleme ve deyimlerden kaçınılmalıdır. Sadelik esas olmalıdır.

“Öyküleyici, belgesel filmde öykülemeyi yapan kişidir. Öyküleyici kişi, filmde görünen bir sunucu, konunun doğal ortamı içinde yaşayan bir kişi veya uzman olabileceği gibi, öykülemeyi tamamen fonda okuyan bir ses de olabilir.”(Cereci, 1997, s. 82) Öyküleyici ile dikkat edilmesi gereken konuya hakim olduğu, objeleri ve insanları gerçekten tanıdığı izlenimini vermesidir.

Gerçeğin yeniden yorumlanması yönetmenden yönetmene, yapımın özelliklerine göre değişir. Anlatım biçimleri temelde yedi farklı başlık altında toplanabilir.

1- Klasik anlatım; Görünmeyen bir öyküleyici vardır. Metin ve müzik ve görüntülerle tekrarlanarak sürer. Dikkat edilmesi gereken görüntüyü anlatan bir metin kullanılmamasıdır. Vurgulanmak istenen bir nokta olduğunda bu istisnai olarak kullanılabilir.

2- Sözsüz anlatım; Spikerin, diyalog ve konuşmaların olmadığı, görüntülere sadece müzik ve efektlerin eşlik ettiği anlatım biçimidir. Simgelerden, ikonlardan, işaretlerden yararlanır.

3- Yazılı anlatım; Sözsüzdür ancak görüntü, yazı ile desteklenir. Müzik ve efektler kullanılır. Filmsel dille anlatılamadığı zaman başvurulur.

4- Konuyu bizzat konu ile ilgili kişilere anlatırma yöntemi; Gerçek kişiler, gerçek konuşmalar, gerçek aksanları ile anlatıma katılırlar. Seyirciyi gerçeğe daha yaklaştırdığı için etkili bir anlatım biçimidir. Aksandan dolayı anlaşılabilirlik sorunu çıkabilir. Anlaşılabilirlik esastır dolayısıyla anlaşılmayan yerlerde altyazı kullanılabilir.

5- Görüntü ile sesin farklılaştırılması yöntemi; Görüntü başka bir şeyi, dış ses başka bir şeyi anlatır. Filmsel anlatımda zenginlik sağlamakla birlikte riskli bir anlatım biçimidir. İyi kullanılmalı, görüntü ve sesin kesiştiği, birlikte devam ettiği yerler olmalıdır. Dikkat çekici görüntüler ve iyi hazırlanmış bir metin kullanıldığında seyircinin dikkatini çekmede etkili bir yöntemdir.

6- Öyküleyicinin izleyici ile göz teması kurması yöntemi; Yalnızca televizyon yapımlarında kullanılacak bir yöntemdir. Öyküleyici objektife, dolayısıyla seyirciye bakarak anlatımı gerçekleştirir.

7- Farklı anlatım biçimlerinin kombinasyonu da bir anlatım biçimi olarak kullanılabilir.

3. Sonuç

İnsanların eğlence zamanını kısıktırarak avucunun içine alan televizyon da ilk etapta filmlere gösterilen istem, mesajın iletileceği izleyici ve çekim yapması için gereken parayı sağlamak yoluyla belgesel film yapımcıları için bir umut olmuştur. Ancak yayın kuruluşunun kamusal yayıncılık ya da tecimsel yayıncılık politikasını benimsemiş olması belgesel yayınlarına yer verme oranını etkilemektedir. Olay kar etmek ya da etmemek noktasında kilitlenmektedir. Televizyonla birlikte, televizyonun daha çok eğlenceye yönelmesi, programlara ayırdığı sürelerin kısıtlı oluşu nedeniyle konuları derinliğine araştırma özelliğinin mümkün olmaması ile de belgeseller, belgesel tanımından uzaklaşmaya başlamıştır. Televizyonun hızlı üretim yapısı içinde belgesellerin derinliğine araştırıcı özellikleri yerine eğlendirici özellikleri ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda da gezi, doğa gibi toplumsal ve sosyal içeriği olmayan türden eğlence amacı ağır basan dramatik belgeseller üretilmeye başlanmıştır. Günümüzde belgesel film kargaşası, tam tanımına uygun filmler yapılmamasından da kaynaklanmaktadır.

Günümüzde, dijital görüntüleme sistemlerinin de gelişmesi ve ulaşılabilirliklerinin artmasıyla, belgesellerin bireysel anlatım aracı olarak kullanımı daha mümkün olmuştur. Dolayısıyla kamera ve film araçları var oldukça, belgesel iddiası da varlığını sponsorluk sistemiyle ya da kişisel çabalarla sürdürebilecektir. Ancak finansman ve ekipmanın yanı sıra, bunun için sanatsal bir içgüdü, büyük karşılıklar beklemeden film üretme isteği, özverili bir çalışma ve insanların gündelik yaşantılarının doğrudan deneyimine gereksinim vardır. Ancak bunlarında ötesinde belgeselin ne olup ne olmadığını net bir şekilde ortaya koyabilmek, yapısal özelliklerini özümsemek gerekmektedir. Belgesel film amacına uygun olarak, mesaj ağırlıklı bir özelliğe sahiptir. Ancak bu şekilde belgeseller, büyük bir toplumsal etkinlik olarak varlıklarını sürdürebilirler.

Kaynaklar

- Adalı, B. (1996). **Belgesel Sinema: Belgesel Sinemanın Doğuşu, İngiliz Belgesel Okulu ve Türk Belgesel Sineması**. İstanbul: Hil Yayınları.
- Baddeley, W. H. (1984). **The Technique of Documentary Film Production**. London: Focal Press.
- Cereci, S. (1997). **Belgesel Film**. İstanbul: Şule Yayınları.
- Chion, M. (1987). **Bir Senaryo Yazmak**. Türkçesi: Nedret Tanyolaç. İstanbul: Afa Yayınları.
- Kelsey, G. (1995). **Televizyon Yazarlığı**. Türkçesi: Bahar Öcal Düzgören. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öngören, S. G. (1991). **Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi ve Türkiye'ye Yansıması**. İstanbul: Der Yayınları.
- Özon, N. (1985). **100 Soruda Sinema Sanatı**. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Özon, N. (1981). **Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları.
- Rabiger, M. (1987). **Directing the Documentary**. London: Focal Press.
- Rotha, P. (2000). **Belgesel Sinema**. Türkçesi : İbrahim Şener. İstanbul: İzdüşüm Yayınları.